

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента Тихомирова Олександра Олександровича на дисертаційне дослідження Таранової Ольги Олександрівни на тему «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно» подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Державного податкового університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження.

Оголошення в Україні воєнного стану змушує прийняти нові реалії сьогодення, що зумовлює необхідність законодавчого закріплення окремих невідкладних заходів і механізмів щодо забезпечення охорони і реалізації права власності на нерухоме майно не тільки у зв'язку з ризиками і реальними наслідками пошкодження майна внаслідок бойових дій, а й враховуючи нові можливості протиправних посягань на нього, зокрема незаконних дій з інформацією, що обробляється в автоматизованих системах. Держава всіма силами намагається мінімізувати негативний вплив війни на добробут громадян, однак не завжди для цього є об'єктивні можливості через надзвичайні умови функціонування державно-правових інституцій.

Незалежно від ситуації в Україні, людство просувається на шляху інформаційного розвитку, постійно створює нові технологічні можливості – сьогодні універсальні цифрові технології, які зокрема на міжнародному рівні визнані інструментом «для стійкого, сильного, сталого та інклюзивного відновлення». Саме в цьому аспекті видається досить актуальною тема дисертаційного дослідження «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно», яке дає змогу розширити погляди на право власності в сучасних умовах, засади функціонування реєстру речових прав на нерухоме майно та способи захисту недоторканості власності. Таранова Ольга Олександрівна запропонувала авторський науковий підхід до осмислення правового статусу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно, який

зокрема ґрунтується на поєднанні історизму, дедуктивного мислення і моделювання, що оригінальним чином забезпечило отримання у дослідженні нових знань та формування пропозицій, потенційно необхідних в контексті розвитку правовідносин щодо власності в інформаційному суспільстві, в умовах сьогодення України та її повоєнного відновлення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Детальне ознайомлення з науковим дослідженням Таранової Ольги Олександрівни дає змогу стверджувати, що робота виконана на достатній методологічній базі, з використанням комплексу як загальнофілософських методів дослідження, так і спеціальних методів правової науки, а результати дослідження підтвердили ефективність застосованих обраних елементів методології. Зокрема, з використанням історико-правового методу було проаналізовано розвиток спеціального законодавства в частині, що стосується правового регулювання відносин щодо обігу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно в Україні (підрозділ 1.2). Застосування методу узагальнення дало змогу здобувачці виокремити проблеми, що виникають під час обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно (розділ 2). Метод правового моделювання дав можливість запропонувати нові конструкції статей законодавства України, що регулюють обіг інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно (підрозділи 3.2, 3.3). Крім того застосовувались також інші методи дослідження, які належним чином описані в роботі.

У дослідженні сформульовано науково-обґрунтовані висновки та пропозиції, які на думку автора визначають основні напрями удосконалення обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно, що відображено у 7 наукових публікаціях, серед яких: 3 статті опубліковано у фахових виданнях з юридичних наук (категорія Б); 1 стаття – в зарубіжному виданні; 3 тези доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-

практичних конференцій. Публікації відповідають меті і змісту дослідження та належним чином відображають її основні положення. Кожна стаття опублікована у окремому випуску видання, що відповідає умовам для зарахування статей за темою дисертації.

Запропоновані висновки та пропозиції сформовані на підставі належного опрацювання відповідної кількості наукових джерел, нормативних документів та інших аналітично-довідкових матеріалів, загальна кількість яких становить 185 найменувань. Це дозволило авторці на рівні кваліфікаційної роботи досягти поставленої мети, вирішити низку визначених завдань, зокрема як в контексті розвитку теоретико-правових основ правового забезпечення обігу інформації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, так і надання практичних пропозицій.

Отже, дисертаційне дослідження, підготовлене Тарановою Ольгою Олександрівною, за науковим рівнем, кількістю та змістом наукових публікацій відповідає вимогам до такого типу робіт.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що представлена у його вступі новизна повністю відповідає отриманим результатам та полягає в тому, що у дисертації уперше досліджено правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно.

Авторкою обґрунтовано і запропоновано визначення поняття інформація про нерухоме майно як особливого виду інформації у вигляді знакових комбінацій у формі відомостей та/або даних про нерухоме майно, що є об'єктами публічного або приватного інтересу. Обґрунтовано класифікацію видів інформації реєстру речових прав на нерухоме майно за різними

критеріями, а саме в залежності від суб'єкту який володіє майном, виду власності майна, доступу до інформації, роду майна, характеру інформації.

До положень, які удосконалені в дослідженні, належать: інституційно-правові положення щодо функціональних особливостей основних суб'єктів забезпечення обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно; теоретичні підходи до історичних аспектів правового забезпечення обігу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно в Україні; особливості правового забезпечення порядку доступу та адміністрування інформації реєстру речових прав на нерухоме майно; визначення пріоритетних напрямків здійснення нагляду і контролю за обігом інформації реєстру речових прав на нерухоме майно; виділення специфічних особливостей формування масиву інформації реєстру речових прав на нерухоме майно.

Подальшого розвитку в результаті проведеного дослідження набули пропозиції щодо вдосконалення особливостей захисту інформації, що міститься в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно; ефективні методи запобігання та протидії порушенням безпеки інформації реєстру речових прав на нерухоме майно як сприяння рейдерству; напрями вдосконалення роботи з інформацією реєстру речових прав на нерухоме майно.

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на науково-практичних конференціях, були опубліковані у фахових науково-практичних виданнях України та виданні за кордоном. Публікації логічно сприяли реалізації поставлених у дисертації завдань.

Отже дисертаційне дослідження Таранової Ольги Олександрівни за рівнем новизни положень, що виносяться на захист, та повнотою оприлюднення в публікаціях відповідають усім вимогам, що висуваються для наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових результатів дисертаційної роботи Таранової Ольги Олександрівни не викликає заперечень.

Запропоновані авторкою теоретичні положення і сформовані пропозиції є належним чином обґрунтованими та мають теоретичне й практичне значення. Висновки дисертації логічно розкривають і узагальнюють отримані результати. Надані рекомендації аргументовані й ґрунтуються на висновках дослідження.

Отже, результати і положення дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертацію Таранової Ольги Олександрівни дійсно можна вважати однією з перших робіт в українській юридичній науці, присвячених розробці теоретичних і практичних пропозицій щодо удосконалення правового статусу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно, зокрема з позицій науки інформаційного права, а також потреб врахування реалії повномасштабної агресії РФ та потенційних проблем повоєнного відновлення.

Мета дисертації належним чином розкрита низкою завдань, а для їх виконання автором вдало обрано необхідний методологічний інструментарій, який відображає своєрідне авторське бачення дослідницького пошуку, розуміння і широке застосування різних методів (філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових тощо), зокрема властивих інформаційно-правовому пізнанню.

Отримані на цій основі наукові результати зрозуміло відображають авторську позицію щодо досліджуваних проблем обігу інформації реєстру

речових прав на нерухоме майно, є внеском у вітчизняну юридичну науку, сприяють вирішенню виявлених проблем.

Загалом поставлені наукові завдання виконані на високому методологічному рівні, а дисертантка оволоділа необхідними для рівня доктора філософії науковими компетентностями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки і практичні пропозиції надалі можуть бути використані:

у науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових розробок у сфері проблем вдосконалення правового статусу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно;

у правотворчості – в процесі удосконалення чинних і розроблення нових нормативно-правових актів з питань правового статусу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно;

в освітньому процесі – під час підготовки лекцій, навчальних посібників, підручників, методичних рекомендацій з дисциплін «Інформаційне право», «Інформаційна безпека», «Діджиталізація приватноправових відносин» тощо;

у практичній діяльності – щодо формування і вдосконалення правового забезпечення обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційне дослідження Таранової Ольги Олександрівни викладане українською мовою, має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, кожен з яких поділений на відповідні підрозділи, висновків, списку використаних

джерел. Загальний обсяг роботи складає 179 сторінок, із яких 155 сторінок – основний текст.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, перелік публікацій, в яких викладені основні результати рецензованої роботи. Анотація представлена українською та англійською мовами.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, емпіричну базу, сформульовано положення наукової новизни, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретико методологічні засади обігу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно як інституту інформаційного права» розкрито правову основу обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно. Розглянуто інформацію з реєстру речових прав на нерухоме майно як основу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Зокрема вперше було запропоновано поняття інформація з Реєстру речових прав на нерухоме майно з відповідною дефініцією – це знакові комбінації у формі відомостей та/або даних про нерухоме майно, що є об'єктами публічного або приватного інтересу. В цьому розумінні авторкою було уміщено комплекс властивостей такої інформації, а саме: 1) закріплює, що інформація має знакову форму, що охоплює форму фіксації та передачі інформації у людському суспільстві; 2) підтверджує, що інформація має сенс, є цінною та корисною; 3) має обов'язково бути закріпленою на матеріальному носії або відображеною в електронній формі; 4) враховує поділ на ієрархічні рівні інформації, зокрема, поняття відповідає державному рівню, має державно-правовий характер та відображає інформацію як об'єкт суспільних відносин, що потребує правового захисту.

Запропоновано та розглянуто класифікацію видів інформації з Реєстру речових прав на нерухоме майно. Охарактеризовано суб'єктів, що здійснюють обіг інформації в Реєстрі речових прав на нерухоме майно, головним з яких є держатель – Міністерство юстиції України.

Другий розділ «Правове забезпечення обігу інформації з реєстру речових прав на нерухоме майно» складається з аналізу правової основи формування масиву інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Авторка дійшла висновку, що інформація в Реєстрі речових прав на нерухоме майно забезпечує вільне володіння власником своїм майном. Надає доступ до інформації та спрощує систему обігу інформації в Реєстрі речових прав на нерухоме майно.

У одному з підрозділів виокремлено проблеми, які виникають під час обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно. Запропоновано створення додаткової перевірки внесеної реєстратором інформації, шляхом застосування можливостей штучного інтелекту.

Слід підтримати здобувачку у тій думці, що створення зручних і доступних умов для отримання захисту та зміни особами інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно є одним з головних завдань державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері.

Третій розділ «Шляхи вдосконалення нормативно правового забезпечення обігу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно» містить пропозиції щодо шляхів вдосконалення нормативно-правового забезпечення обігу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно. Аналіз діючих методів нагляду та контролю за обігом інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно надає можливість у повній мірі реалізувати свої законні права власникам майна. Було зроблено висновок, що нинішня система обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно повинна бути зорієнтована не тільки на добросовісних учасників ринку, але й на боротьбу зі злочинними проявами у цій

сфері. Для зменшення негативних проявів у процесі обігу інформації в реєстрі речових прав на нерухоме майно запропоновано ряд законодавчих змін, які потенційно можуть удосконалити законодавство України.

Кожен розділ дослідження завершується висновками, в яких надаються конкретні пропозиції та рекомендації. Загальні висновки відповідають меті і завданням дослідження, відображають отримані результати, належним чином обґрунтовані і характеризуються високим рівнем аргументованості.

Список використаних джерел складається з 185 посилань на реферовані джерела у вітчизняних, міжнародних виданнях та нормативні акти.

Викладене вище дає змогу зробити висновок про те, що дисертація Таранової Ольги Олександрівни відповідає встановленим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання – розробку науково-обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення правового статусу інформації реєстру речових прав на нерухоме майно.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження Таранової Ольги Олександрівни на тему «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно» мають перспективи практичного використання і рекомендуються для врахування в діяльності органів, що забезпечують роботу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, а також використання в освітньому процесі і подальших дослідженнях проблем функціонування державних реєстрів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Таранової Ольги Олександрівни, маю нагоду звернути увагу на окремі дискусійні питання, які, на

мою думку, потребують додаткової аргументації та відповідей під час публічного захисту.

1. У дисертації досить глибоко проаналізоване поняття «інформація з реєстру речових прав на нерухоме майно», зокрема шляхом видової диференціації, що доводить важливість і своєрідну «розгалуженість» даного виду інформації.

Водночас, авторський аналіз виглядав би максимально повним і завершеним якби містив елементи більш глибоко порівняння наявного вітчизняного, авторського та європейського (окремих країн європейського регіону та ЄС в цілому) бачення реалій і перспектив створення, використання і зберігання такої інформації, а також вимог безпеки щодо інформації як певного стандарту функціонування електронних реєстрів, що видається важливим в контексті повноцінного входження України в європейський правовий простір.

2. У підрозділі 1.2. авторка під час вивчення процесу змін внесення інформації в реєстр речових прав на нерухоме майно виділяє три принципи інформації реєстру нерухомого майна: достовірність, обов'язковість, гласність.

Така позиція загалом не викликає заперечень, оскільки відображає основу реєстраційної діяльності у сфері речових прав на нерухоме майно. Але, потребує уточнення думка авторки щодо достатності виділених принципів, їх співвідношення із засадами державної реєстрації прав, визначеними Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», а також співвідношення, приміром, з принципами збереження та захист даних цього реєстру.

3. У підрозділі 3.3. в якості напряму вдосконалення роботи з інформацією реєстру речових прав на нерухоме майно авторкою запропоновано розроблення і використання технологій штучного інтелекту для додаткової перевірки документів, що було внесено реєстратором для здійснення реєстраційних дій до реєстру речових прав на нерухоме майно. Пропозиція є цілком логічною з

огляду на сучасні тенденції впровадження технологій штучного інтелекту. Проте, авторці доцільно було б, по-перше, навести і загальне бачення перспектив більш широкого застосування таких технологій у функціонуванні реєстру речових прав на нерухоме майно, і, по-друге, наголосити на ризиках використання штучного інтелекту, їх правовій оцінці у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно та відповідних обмежень, які у зв'язку з цим мають виникати.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій Таранової Ольги Олександрівни, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація на тему «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок

про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота Таранової Ольги Олександрівни на тему «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно», подана на здобуття ступеня доктора філософії є оригінальним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. Отримані в ньому наукові результати є обґрунтованими, відрізняються новизною і відповідають сучасним реаліям та правовим потребам здійснення державної реєстраційної діяльності в Україні.

2. Дисертація Таранової Ольги Олександрівни на тему «Правовий статус інформації реєстру речових прав на нерухоме майно» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою і практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та

доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Таранова Ольга Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

в.о. завідувача кафедри
інформаційної безпеки держави
Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
і стратегічних комунікацій
Національної академії Служби безпеки України
кандидат юридичних наук, доцент

Олександр ТИХОМИРОВ